

Pregled mjernih instrumenata namijenjenih mjerenju emocionalne inteligencije

Ćosić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:103624>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Ivana Ćosić

Pregled mjernih instrumenata namijenjenih mjerenju
emocionalne inteligencije

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2017. godina

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Ivana Ćosić

Pregled mjernih instrumenata namijenjenih mjerenju
emocionalne inteligencije

Završni rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana opća psihologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2017. godina

UVOD -----	5
1. TEORIJSKI OKVIRI EMOCIONALNE INTELIGENCIJE-----	6
1.1. MODELI EMOCIONALNE INTELIGENCIJE -----	6
1.1.1. Mayer Salovey model-----	6
2.1. Emocionalna regulacija i raspoloženje -----	10
2.1.2. Skala meta- raspoloženja kao crte ličnosti -----	12
2.2.1.1. Bar-Onov Inventar emocionalnog kvocijenta-----	13
2.2.2. Emocionalna inteligencija -----	15
2.2.2.4. Emocionalne kompetentnosti -----	16
ZAKLJUČAK-----	23
LITERATURA -----	24

SAŽETAK

Temeljni teorijski modeli emocionalne inteligencije (EI) razlikuju se po stajalištu o njezinoj etiološkoj prirodi. U prvom, Mayer Salovey modelu, EI je određena kao izvorna sposobnost koja se odnosi na interakcijske procese između emocija i kognicije. U kasnije nastalim teorijskim modelima (Goleman, Bar-On) EI se određuje kao manifestacija kompozita ličnosti povezanih s emocijama.

Neke od najpoznatijih ljestvica za samoprocjenu emocionalne inteligencije, operacionalizirane su prema modelu Mayera i Saloveya. Stupanj razvijenosti neke sposobnosti ili više dimenzija, određivao se na osnovu samoprocjena sudionika ili zapažanja ljudi u njihovom okruženju, a ne na osnovu zadataka učinka. Najpoznatija iz skupine instrumenata prema Mayer Salovey modelu je Schutte-ova skala (Self report emotional intelligence test, SREIT, Schutte, Mlouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden i Dornheim, 1998). Tett, Fox i Wang (2005; prema Hajncl i Vučenović, 2013) su konstruirali Višedimenzionalnu skalu EI (Multidimensional Emotional Intelligence Scale - MEIA). Po revidiranom modelu Mayera i Saloveya konstruirana je Wong-Law EI skala (Wong-Law EI Scale - WLEIS – Wong, Wong i Law, 2007). U Hrvatskoj su konstruirani; Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45; Takšić, 2000.b) i Upitnik regulacije i kontrole (negativnih) emocija (ERIK; Takšić, 2004.). Za procjenu emocionalno- socijalnih kompetencija koriste se Bar-Onov Inventar emocionalnog kvocijenta (Emotional Quotient Inventory, EQ-i; Bar-On, 1997) i Torontska skala aleksitimije (Toronto Alexithymia Scale - TAS - 20; Bagby, Parker i Taylor, 1994).

U novije se vrijeme naglašava važnost pristupa ispitivanju EI kao sposobnosti, odnosno testovima koji bi zahtijevali rješavanje neke problemske situacije i pronalaženje točnog odgovora. Bez obzira smatramo li je dijelom mentalnih sposobnosti ili skupom preferiranih ponašanja, za prikladno socijalno ponašanje, upravljanje emocijama, smatra se nužnim dijelom zajedničkog konstrukta. Poželjno je da se EI jasnije odredi, ali u psihologijskim istraživanjima upitni konstrukt vodi napretku i dostignuću (Kulenović i sur. 2006; prema Hajncl i Vučenović, 2013).

Ključne riječi: emocionalna inteligencija, samoprocjene, SREIT, MEIA, WLEIS, UEK-45, ERIK, EQ-i, TAS-20

UVOD

Od 1990-ih u psihološkoj i široj populaciji spominje se pojam emocionalna inteligencija (EI). Prve modele i instrumentariji razvili su John Mayer i Peter Salovey, (Salovey i Mayer, 1990).

Zbog znanstvene preglednosti Mayer, Roberts i Barsade (2008; prema Hajncl i Vučenović, 2013) predložili su podjelu teorijskih modela EI u dvije velike skupine: (1) na modele EI kao sposobnosti (eng. ability EI) i (2) tzv. „miješane modele“ EI, odnosno modele EI kao osobine ličnosti (eng. trait EI). Podjela je rezultat nastojanja zagovornika oba teorijska smjera da EI odrede kao samostalnu dimenziju koja je različita od crta ličnosti i inteligencije. Međutim, provjeravanje hipoteza po kojima EI kao crta ličnosti nije povezana s kognitivnim sposobnostima, nisu bile potvrđene u mjeri da bi se zaključilo o potpunoj odvojenosti ovih konstrukta (Bar-On, 2005; prema Hajncl i Vučenović, 2013). Ako bi buduća istraživanja potvrdila isto, onda bi mogli reći da svi predloženi modeli imaju neke zajedničke karakteristike s crtama ličnosti i kognitivnim sposobnostima te bi ih stoga sve mogli smatrati „miješanim“ modelima.

Do prije nekoliko godina EI se uglavnom istraživala korištenjem samoprocjena. No, jedan od nedostatak je da su razine EI ispitane skalama procjene visoko korelirale jedna s drugom, čak i u slučajevima kada su dolazile iz konceptualno suprotstavljenih modela EI. U novije vrijeme zagovara se pristup ispitivanja EI kao sposobnosti, odnosno testovima koji zahtijevaju rješavanje neke problemske situacije i pronalaženje točnog odgovora. Dok neka istraživanja pronalaze da se latentna struktura različitih emocionalnih sposobnosti dobivena skalama samoprocjene ne razlikuje značajno od one dobivene testovima uratka (Takšić, 1998), neki istraživači (npr. Cherniss, 2010; prema Hajncl i Vučenović, 2013) zaključuju da je niska povezanost atributa EI na skalama procjena s rezultatima u testovima sposobnosti EI, rezultat metode ispitivanja, a manje razlike u operacionalizaciji EI.

U ovom radu bit će prikazani model Mayera i Saloveya (Mayer i Salovey, 1997) koji promatra EI kao sposobnost, Bar-Onov model (Bar-On, 2006) emocionalno socijalne inteligencije i Golemanov model (Goleman, 1995) emocionalnih kompetencija. Uz modele, bit će navedene i najpoznatije skale samoprocjene i testovi učinka/ uratka.

1. TEORIJSKI OKVIRI EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

Inteligencija je jedan od velikog broja konstrukta koji se nalaze u podlozi intelektualnog funkcioniranja čovjeka te kao pojam povezuje čitavu kognitivnu psihologiju. Inteligencija se s kognitivnog aspekta istraživala u kontekstu učenja iz iskustva i uspješnosti prilagodbe okolini. U novije vrijeme važnim su se počeli smatrati i emocionalni, a ne samo kognitivni aspekti inteligencije. Emocionalni aspekti inteligencije odnose se na sposobnost percepcije i izražavanja emocija, asimilacije emocija u mišljenje, razumijevanje i rezoniranje emocija te regulacija emocija kod sebe i drugih (Sternberg, 2005).

Temelji emocionalne inteligencije povezani su s Thorndikovom (1920; prema Salovey i Mayer, 1990) socijalnom inteligencijom definiranom kao sposobnosti razumijevanja i nošenja s ljudima. Emocionalna inteligencija se u početku smatrala dijelom socijalne inteligencije. Bar-On (2000) je predložio socijalno- emocionalnu inteligenciju koja ujedinjuje i socijalne i emocionalne komponente ljudske inteligencije. Utemeljenja je na Darwinovim (1872; prema Bar-On, 2006) istraživanjima o važnosti izražavanja emocija u preživljavanju i prilagodbi vrsti pri čemu se naglašava važnost emocionalnih i socijalnih sposobnosti organizama.

Kao osnova za pojavu konstrukta emocionalne inteligencije najčešće se spominje Gardnerova teorija višestrukih inteligencija (Gardner, 1993), prema kojoj je socijalna inteligencija podijeljena na interpersonalnu i intrapersonalnu inteligenciju. Prva se koristi u odnosu s drugim ljudima u situacijama u kojima se nastoji razumjeti ljudsko ponašanje, motivi ili emocije. Intrapersonalna inteligencija je osnova za razumijevanje tko smo, što nas pokreće te kako se možemo promijeniti s obzirom na postojeća ograničenja u našim sposobnostima (Sternberg, 2005). Gardnerov model inteligencije (Gardner, 1993) postao je temelj za buduće modele emocionalne inteligencije, od kojih su neki i opisani u daljnjem tekstu.

1.1. MODELI EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

1.1.1. Mayer Salovey model

Pojava konstrukta emocionalne inteligencije pokušaj je pronalaženja mentalnih procesa uključenih u obradu emocionalnih informacija. Prvi koji su upotrijebili naziv

„emocionalna inteligencija“ bili su psiholozi Peter Salovey i John D. Mayer (1990) definirajući emocionalnu inteligenciju kao sposobnost praćenja svojih i tuđih osjećaja i emocija te upotreba tih informacija u razmišljanju i ponašanju.

Početni model emocionalne inteligencije uključivao je procjenu i izražavanje te regulaciju emocija kod sebe i drugih te upotrebu emocija u adaptivne svrhe. Potaknuti kritikama drugih istraživača, Mayer i Salovey (1997) revidiraju model EI predstavljajući četiri razine sposobnosti koje sudjeluju u emocionalnoj inteligenciji. Prema revidiranom modelu EI predstavlja aspekt sastavljen od emocionalnih i kognitivnih sustava. Ističu četiri mentalne sposobnosti koje su u središtu njihovog modela.

1. Percepcija, procjena i izražavanje emocija

Prva, najniža razina uključuje percepciju procjenu i izražavanje emocija, a predstavlja sposobnost i vještine osobe da točno percipira emocionalni obrazac. Postupni razvoj percepcije emocija omogućuje ljudima da od najranije dobi nauče identificirati i razlikovati vlastita i tuđa emocionalna stanja. Uključuje i mogućnost preciznog izražavanja emocija. Utječe na svjesnost pojedinca o vlastitim emocijama, mislima koje se odnose na emocije te njihovo međusobno razlikovanje (Salovey i Mayer, 1990).

2. Emocionalna facilitacija mišljenja

Druga razina modela EI odnosi se na one sposobnosti koje omogućuju da se emocije koriste na način koji olakšava intelektualno funkcioniranje. Emocije mogu posredovati u prosudbi i pamćenju na način da usmjeravaju pažnju na relevantne informacije iz okoline te pobuđuju specifični interes za ciljni zadatak ili podražaje zbog čega olakšavaju intelektualne procese (Sternberg, 2005).

3. Sposobnost razumijevanje emocija i znanje o emocijama

Treća razina mentalnih sposobnosti uključuje sposobnosti razumijevanja emocija i upotrebe emocionalnog znanja. Salovey i Sluyter (1999) smatraju da se emocionalna znanja stječu od djetinjstva i usavršavaju tijekom cijelog života. Tijekom djetinjstva se javlja mogućnost uočavanja sličnosti i razlika u emocijama te sposobnost tumačenja

značenja emocija. U odrasloj dobi javlja se sposobnost prepoznavanja prijelaza u emocijama.

4. Sposobnost regulacije emocija u svrhu emocionalnog i intelektualnog razvoja

Najsloženija razina EI u kojoj svjesna regulacija emocija vodi emocionalnom i intelektualnom razvoju putem selektivnog izražavanja emocija. Potonji proces nazvan je socijalizacija emocija i ovisi o informacijama iz okoline i svrsi emocionalnog reagiranja. Najsloženija sposobnost na ovoj razini uključuje sposobnost refleksivnog praćenja emocija u odnosu na sebe i druge, to jest prepoznavanje koliko su emocije jasne, tipične ili utjecajne (Mayer i Salovey, 1997).

Teorije emocionalne inteligencije opisuju osobu koja posjeduje ove vještine kao dobro prilagođenog, emocionalno vještog pojedinca čije je emocionalno i socijalno funkcioniranje obilježeno kvalitetnim i primjerenim vještinama u različitim situacijama (Mayer, DiPaolo i Salovey, 1990).

1.1.2. Golemanov model emocionalne inteligencije

Potaknut teorijama Mayera i Saloveya, Daniel Goleman (1995) objavljuje knjigu Emocionalna inteligencija u kojoj revidira i proširuje model mentalnih sposobnosti odgovornih za EI. Golemanov mješoviti model, osim sposobnosti, uključuje i neke ne-kognitivne aspekte. Proširio je značenje konstrukta i definirao EI kao prepoznavanje vlastitih emocija, upravljanje emocijama, samomotiviranje, prepoznavanje emocija kod drugih i snalaženje u vezama. Prve tri dimenzije se odnose na samoupravljanje dok se zadnje dvije odnose na upravljanje međuljudskim odnosima.

Golemanov petodimenzionalni model u EI uključio je i motivaciju, socijalne kompetencije, specifične socijalne i komunikacijske vještine te postaje prvi mješoviti model emocionalne inteligencije.

1.1.3. Bar-Onov model emocionalne inteligencije

Bar-On (2006) predlaže socijalno- emocionalni pristup inteligenciji, odnosno smatra da na socijalnu i emocionalnu inteligenciju ne treba gledati odvojeno. Predlaže novi mješoviti model koji ujedinjuje obje komponente.

Socijalno- emocionalna inteligencija ujedinjuje sve povezane emocionalne i socijalne komponente, odnosno; kompetencije i vještine, facilitatore koji određuju koliko učinkovito ljudi razumiju sebe i druge te izražavaju vlastite emocije, komuniciraju s ostalima i nose se sa svakodnevnim zahtjevima. Model uključuje pet komponenti emocionalne inteligencije.

1. Intrapersonalne komponente emocionalne inteligencije

Prva komponenta uključuje emocionalnu samosvijest, samopoštovanje, nezavisnost i samoaktualizaciju. Pojedinci sa razvijenom intrapersonalnom komponentom svjesni su svojih emocija i s lakoćom mogu izraziti svoje emocije i misli te imaju sposobnost samokontrole.

2. Interpersonalne komponente emocionalne inteligencije

Druga komponenta EI uključuje empatiju, interpersonalne odnose i socijalnu odgovornost.

Pojedinci koji su interpersonalno emocionalno inteligentni mogu razumjeti kako se drugi osjećaju, imaju dobru komunikaciju s ljudima iz okoline i dobro se slažu s njima.

3. Komponente prilagodljivosti

Treća komponenta, komponente prilagodljivosti uključuju snalaženje i ponašanje u stvarnim iskustvima, fleksibilnost pojedinca u životnim situacijama te rješavanje problema.

4. Komponente upravljanja stresom

Četvrta komponenta uključena je u upravljanje stresom te su poznate kao tolerancija na stres, odnosno na stresne situacije te kontrolu poriva.

5. Komponente općeg raspoloženja

Glavne sastavnice posljednje komponente su optimizam i osjećaj sreće koje su zaslužene za opće raspoloženje pojedinca (Bar-On, 2006).

2. MJERENJE EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

U dosadašnjoj praksi mjerenja individualnih razlika u EI, najčešće se spominju metode samoprocjene EI (samoprocjene vlastitih sposobnosti) te metode mjerenja EI kao mentalne sposobnosti testovima učinka/uratka.

U nastavku su prikazane neke od najčešće korištenih skala samoprocjene i testova učinka/ uratka, a koji su proizašli iz prethodno navedenih modela emocionalne inteligencije. Skale su prikazane prema aspektima emocionalne inteligencije koje mjere.

2.1. Emocionalna regulacija i raspoloženje

Skale za samoprocjenu vlastitih sposobnosti regulacije emocija i raspoloženja, proizašle su iz Mayer Saloveyevog modela krajem 1980-ih. Temeljna pretpostavka ovog modela da refleksivni procesi, evaluacija i opažanje svojih raspoloženja ukazuje da osoba posvećuje pažnju svojim osjećajima, odnosno da ih je svjesna, što joj omogućuje da ih razumije i regulira (Takšić, 2003), a samim tim i procjenjuje. Samoprocjene proizašle iz ovog

modela, namijenjene su mjerenju dvaju najsloženijih razina EI, odnosno razumijevanja i refleksivne regulacije emocija: (1) *Skala stanja meta-raspoloženja* (ispituje sposobnosti trenutne regulacije) i (2) *Skala meta-raspoloženja kao crte ličnosti* (procjenjuje dugoročnije regulatorne stilove).

2.1.1. Skala stanja meta- raspoloženja

Skala stanja meta-raspoloženja (State Meta-Mood Scale, Mayer i Gaschke, 1988) je prva skala namijenjena procjeni elemenata emocionalne inteligencije. Iz različitih izvora prikupljena su pitanja o razumijevanju i iskustvu o vlastitim raspoloženjima. Dobiveno je pet faktora meta- raspoloženja nazvanih: nekontroliranost, zbunjenost, prihvaćenost, tipičnost i promjenjivost (Takšić, 2003).

Skala stanja meta- raspoloženja odvojena je na meta- evaluaciju i meta- regulaciju raspoloženja (Mayer i Stevens, 1994; prema Takšić, 2003). Skala meta-evaluacije raspoloženja sadrži 30 čestica te četiri faktora nazvana: Jasnoća raspoloženja, Prihvaćenost raspoloženja, Tipičnost raspoloženja i Utjecaj raspoloženja. Za svaki faktor odabrano je pet čestica. Raspon odgovora kreće se na skali Likertovog tipa od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) pri čemu viši rezultat ukazuje na bolju procjenu vlastitih raspoloženja i veću sposobnost trenutne regulacije vlastitih raspoloženja.

Unutrašnja konzistentnost kretala se od $\alpha = .75$ za faktor Prihvaćenost raspoloženja do $\alpha = .80$ za faktor Utjecaj raspoloženja na ponašanje i mišljenje. Opći zaključak je da su skale meta-evaluacije raspoloženja pokazale umjerenu povezanost s konstruktima aleksitimije, empatije i strategijama suočavanja sa stresom. U svim odnosima parcijaliziran je utjecaj trenutnog raspoloženja. Autori nude objašnjenje da skale raspoloženja predstavljaju mjeru stanja prije nego osobina te naglašavaju drugačije aspekte ličnosti (Takšić, 2003). Skala meta-regulacije raspoloženja imala je tri subskale nazvane: Popravljanje, Održavanje i Smirivanje raspoloženja. Svaka subskala sadrži pet čestica. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije subskala kretala se od $\alpha = .78$ za faktor Održavanja raspoloženja, $\alpha = .79$ za faktor Smirivanja raspoloženja, do $\alpha = .87$ za faktor Popravljanja raspoloženja. Skale meta- regulacije raspoloženja pokazale su značajnu povezanost sa Skalama načina suočavanja sa stresom (Folkman i Lazarus, 1985; prema Takšić, 2003).

2.1.2. Skala meta- raspoloženja kao crte ličnosti

Budući da su prethodno opisane skale koristile uglavnom za procjenu trenutnih raspoloženja sudionika, autori su konstruirali Skalu meta- raspoloženja kao crte ličnosti (Trait Meta- Mood Scale, Salovey, i sur., 1995) koja je trebala omogućiti procjenu relativno stabilnih individualnih razlika. Faktorska analiza 48 čestica (u konačnoj verziji zadržano je 30 čestica) rezultirala je trima faktorima:

1. Subskala Pažnja kojom se mjeri koliko pažnje osobe posvećuju svojim emocijama, a obuhvaća 13 čestica, pouzdanost Cronbach alfa $\alpha = .86$ (primjer čestice: „Često mislim o svojim osjećajima“, negativno orijentirana: „Misliti o svojim emocijama je obično gubljenje vremena“)

2. Subskala Jasnoća kojom se mjeri koliko su osobama jasna vlastita raspoloženja, a obuhvaća 12 čestica, pouzdanost Cronbach alfa $\alpha = .86$ (primjer čestice: „Gotovo uvijek znam točno kako se osjećam“, negativno: „Nikad ne mogu reći kako se osjećam“)

3. Subskala Popravljanja kojom se mjeri izraženost potrebe za popravljanjem raspoloženja, a obuhvaća šest čestica, pouzdanost Cronbach alfa $\alpha = .82$ (primjer čestice: „Kada sam neraspoložen, podsjećam se na sve ugodne stvari koje su mi se u životu dogodile“, negativno: „Iako sam ponekad sretan, uglavnom pesimistično gledam na stvari oko sebe“).

Jasnoća osjećaja pojavila se kao suprotni kraj ambivalencije u izražavanju osjećaja, što zvuči samo po sebi logično ali je važno što je to i potvrđeno faktorskom analizom. Što se tiče vještine popravljanja raspoloženja, osobe koje su na višem stupnju manje su podložne negativnom utjecaju stresne situacije. Samoregulacija, kao bitna dimenzija EI, sastoji se iz osobina: poklanjanje pažnje osjećajima, jasnoća osjećaja i popravljanje svojih raspoloženja (Takšić, 2003). Raspon odgovora kreće se na skali Likertovog tipa od 1 (u potpunosti se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) pri čemu viši rezultat ukazuje na veću razvijenost sposobnosti emocionalne samoregulacije.

2.2. Sposobnost emocionalne inteligencije

Operacionalizacija konstrukta EI pomoću skala samoprocjene vlastitih sposobnosti

bila je prisutna u počecima kada su testirani različiti modeli EI. Počivala je na Bandurinoj pretpostavci da se ljudi uglavnom ponašaju u skladu sa svojim mišljenjima i stavovima (Bandura, 1977; prema Takšić 1998). Većina skala samoprocjene EI osnovana je na modelu Mayera i Saloveya (1997).

Neki pristupi ne uključuju samo emocije i inteligenciju nego i motivaciju, dispozicije, osobine ličnosti, socijalno i adaptivno funkcioniranje i dr. Takvi upitnici se često rabe za prognozu radne uspješnosti (industrijska praksa), a zbog motivacijskog aspekta imaju dobru prognostičku valjanost (Takšić, 1998).

2.2.1. Ljestvice procjene emocionalno-socijalnih kompetencija

Instrumenti koji se najčešće koriste za procjenu emocionalno- socijalnih kompetencija su Bar-Onov Inventar emocionalnog kvocijenta (Emotional Quotient Inventory, EQ-i; Bar-On, 1997) i Torontska skala aleksitimije (Toronto Alexithymia Scale - TAS - 20; Bagby, Parker i Taylor, 1994).

2.2.1.1. Bar-Onov Inventar emocionalnog kvocijenta

Najpoznatija skala za samoprocjenu emocionalno- socijalnih kompetencija je Inventar emocionalnog kvocijenta (Emotional Quotient Inventory, EQ-i; Bar-On, 1997). Instrument se koristi za otkrivanje osobnog razvoja, emocionalne inteligencije te emocionalnih i društvenih kompetencija. Sadrži 133 čestice, 15 skala i pet širih kategorija nazvanih: Interpersonalne i Intrapersonalne vještine, Prilagodljivost, Opće raspoloženje te Upravljanje stresom. Raspon odgovora kreće se na skali Likertovog tipa od 1 (vrlo rijetko istinito za mene ili nije istinito za mene) do 5 (vrlo često istinito za mene ili istinito za mene) pri čemu viši rezultat ukazuje na veću učinkovitost u emocionalnom i socijalnom funkcioniranju. Što je rezultat viši, to je pozitivnije predviđanje učinkovitog funkcioniranja u ispunjavanju svakodnevnih zahtjeva i izazova. Bar-On (2000; prema Hajncl i Vučenović, 2013) objavljuje zadovoljavajuće podatke o koeficijentima pouzdanosti upitnika ($\alpha = .69$ do $\alpha = .86$).

Teorijsko razvrstavanje čestica u šire kategorije može se objasniti visokim korelacijama među subskalama, što je prvi nedostatak, a slijede ga nepostojanje konceptualizacije i sustavnog prikaza validacija (Takšić, 1998).

Prednost Inventara je visoka prognostička valjanost, za rukovodeće pozicije i

akademski uspjeh (Bar-On, 2000.; Parker i sur., 2004.; prema Takšić, 1998). EQ-i se kao psihodijagnostički instrument može koristiti u istraživanjima, dijagnostici, selekciji i psihoterapijskim evaluacijama za procjenu emocionalnog i socijalnog funkcioniranja (Hajncel i Vučenović, 2013).

2.2.1.2. Torontska skala aleksitimije

Torontska skala aleksitimije (Toronto Alexithymia Scale - TAS - 20; Bagby, Parker i Taylor, 1994) sastoji se od 20 čestica te je jedan od najčešće korištenih mjera aleksitimije. Aleksitimija se definira kao nesposobnost razlikovanja, imenovanja i izražavanja emocija (Sifneos, 1973; prema Hajncel i Vučenović, 2013).

TAS-20 ima tri subskale:

1. Poteškoće u opisivanju emocija; koristi se za mjerenje poteškoća u opisivanju emocija, a obuhvaća pet tvrdnji (primjer čestice: „Lako mogu opisati vlastite osjećaje“, „Teško mi je otkriti vlastite duboke osjećaje čak i najboljim prijateljima“)
2. Poteškoće u prepoznavanju emocija; koristi se za mjerenje poteškoća u prepoznavanju emocija, a obuhvaća sedam tvrdnji (primjer čestice: „Često sam zbunjen o tome što osjećam“, „Imam osjećaje koje ne mogu točno identificirati“)
3. Usmjeravanje pozornosti prema van; koristi se za mjerenje sklonosti pojedinaca da svoju pozornost usredotoči na izvana, a obuhvaća osam tvrdnji (primjer čestice: „Radije analiziram probleme, nego da ih samo opišem“, „Traženje skrivenih značenja u filmovima i igrama odvrća uživanje u njima“).

Tvrdnje se ocjenjuju na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva, od 1 = u potpunosti se ne slažem do 5 = u potpunosti se slažem. Ukupna ocjena aleksitimije je zbroj odgovora na svih 20 tvrdnji, a rezultat za svaki faktor subskale je zbroj odgovora za tu subskalu. TAS-20 koristi preciznu ocjenu: jednak ili manji od 51 = nije aleksitimija, jednaka ili veća od 61 = aleksitimija. Bodovi od 52 do 60 = moguća aleksitimija.

Skala pokazuje dobru unutarnju konzistentnost (Cronbach alfa = .81) i test-retest pouzdanost ($r = .77$, $p < .01$). Istraživanja pomoću TAS-20 pokazuju određene razine konvergentne i istodobne valjanosti. Utvrđeno je da je trofaktorska struktura modela teoretski

sukladna s konstruktom aleksitimije. Osim toga, utvrđeno je da je TAS- 20 stabilan i u kliničkim i nekliničkim populacijama. (Bagby, Parker i Taylor, 1994).

2.2.2. Emocionalna inteligencija

Ljestvice procjene emocionalne inteligencije su vrste upitnika koje su se sadržajno određivali po Mayer Salovey modelu. Stupanj razvijenosti neke sposobnosti ili više dimenzija, određivao se na osnovu samoprocjena sudionika ili zapažanja ljudi u njihovom okruženju, a ne na osnovu zadataka učinka. Najpoznatija skala iz ove skupine je Schutte-ova skala (Self report emotional intelligence test, SREIT, Schutte, Mlouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden i Dornheim, 1998). Prema originalnom modelu Mayera i Saloveya, Tett, Fox i Wang (2005; prema Hajncl i Vučenović, 2013) konstruirali su Višedimenzionalnu skalu EI (Multidimensional Emotional Intelligence Scale - MEIA), a po revidiranom modelu Mayera i Saloveya konstruirana je Wong-Law EI skala (Wong-Law EI Scale - WLEIS – Wong, Wong i Law, 2007).

2.2.2.1. Schutte-ova skala EI

Schutte-ova skala (Self report emotional intelligence test, SREIT, Schutte, Mlouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden i Dornheim, 1998) sadrži ukupno 33 čestice te ispituje četiri razine sposobnosti EI: emocionalna percepcija, korištenje emocija, upravljanje relevantnim vlastitim emocijama, upravljanje emocijama drugih. Raspon odgovora se kreće od 1 (u potpunosti se slažem) do 5 (u potpunosti se ne slažem). Pouzdanost skale je $\alpha = .90$ (Schutte, 1998). EI rezultat općenito, prilično je pouzdan za odrasle i adolescente, no subskale su pokazale slabu pouzdanost.

2.2.2.2. Višedimenzionalna skala EI

Tett, Fox i Wang (2005; prema Hajncl i Vučenović, 2013) konstruirali su Višedimenzionalnu skalu EI (Multidimensional Emotional Intelligence Scale - MEIA) prema originalnom modelu Mayera i Saloveya. Skala sadrži 118 tvrdnji i deset subskala, kojemu su pridružili nekoliko novih specifičnih dimenzija. MEIA se može koristiti za razumijevanje ljudskog ponašanja i emocija, razvijanje samosvijesti, izgradnju kritičnih ljudskih vještina, pomoć u vođenju i savjetovanju za karijeru i provođenje istraživanja u širokom rasponu

postavki. Za razliku od drugih popularnih mjera, MEIA je osmišljena kako bi smanjila učinke a) socijalno poželjnih odgovora (sklonost da se predstavi u povoljnom svjetlu) i b) pristranost odgovora na pristanak (tendencija pozitivnog prihvaćanja čestice, čak i ako nije opisivao sebe). MEIA bodovi izraženi su u smislu percentila, što ukazuje na položaj pojedinca u odnosu na druge ljude. Muškarci i žene obično se razlikuju po EI, tako da su percentili predstavljeni zasebno za te skupine zajedno s kombinacijom percentila. MEIA je pouzdana i valjana mjera EI, no valja napomenuti da niti jedan instrument nije sto posto točan.

2.2.2.3. Wong- Law EI skala

Po revidiranom modelu Mayera i Saloveya konstruirana je Wong-Law EI skala (Wong-Law EI Scale - WLEIS – Wong, Wong i Law, 2007), često primjenjivana u istraživačke svrhe. WLEIS je samoizvještajna mjera EI sastavljena od 16 tvrdnji, konstruirana da mjeri samoprocjenu emocija, procjenu emocija kod drugih, uporabu emocija i regulaciju emocija (Hajnci i Vučenović, 2013). Rezultati su pokazali da je WLEIS valjan instrument i te da su s metodom glavnice komponente (PC) s varimax rotacijom, ekstrahirane četiri komponente s 75,1% varijance. WLEIS je također pokazao dobru kriterijsku valjanost sa kriterijima organizacijske predanosti i zadovoljstvo životom. Cronbach alpha je u rasponu od .83 do .92 za sve dimenzije. Rezultati split half pouzdanosti pokazali su da je instrument pouzdan s koeficijentom u rasponu od .81 do .95. (Wan, S. i sur., 2015).

2.2.2.4. Emocionalne kompetentnosti

U Hrvatskoj se upotrebljava Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45; Takšić, 2002.; prema Takšić 1998). UEK-45 je skraćena verzija Upitnika emocionalne inteligencije UEK- 136 (Takšić, 1998) konstruiranog po modelu Mayera i Saloveya (1996.; 1997.; prema Takšić, 1998). Upitnik sadrži 45 čestica razvrstane u tri subskale:

1. Sposobnost uočavanja i razumijevanja emocija
- 15 čestica; pouzdanost skale od $\alpha = .82$ do $\alpha = .88$
(primjer čestice: „ Kada sretnem poznanika, odmah shvatim kako je raspoložen“)
2. Sposobnost izražavanja i imenovanja emocija
- 14 čestica; pouzdanost skale od $\alpha = .78$ do $\alpha = .81$
(primjer čestice: “ Gotovo uvijek mogu riječima opisati svoje osjećaje i emocije“)

3. Sposobnost upravljanja emocijama

- 16 čestica; pouzdanost skale od $\alpha = .68$ do $\alpha = .72$ (primjer čestice: „Dobro raspoloženje mogu zadržati i ako mi se nešto loše dogodi“). (Takšić, 2002.a; Faria i sur.; prema Takšić, 1998).

Raspon odgovora kreće se na skali Likertovog tipa od 1 (uopće se ne odnosi na mene) do 5 (u potpunosti se odnosi na mene).

Skale Upitnika emocionalne kompetentnosti procjenjuju EI kao osobinu ličnosti, ali zbog čestih prigovora da se inteligencija može mjeriti jedino testovima sposobnosti, autor se odlučio za sintagmu "emocionalna kompetentnost". Ovdje se ističe važnost postojanja emocionalnih kompetencija u svakodnevnom životu ljudi, kao razlog postojanja emocionalne inteligencije.

Formiranje ukupnog rezultata osnovano je na visokim korelacijama među subskalama koje se kreću od .35 do .51 te se izražava kao mjera opće emocionalne kompetentnosti (pouzdanost od $\alpha = .87$ do $\alpha = .92$). Pouzdanost cijelog Upitnika u različitim uzorcima iznosi od $\alpha = .88$ do $\alpha = .92$ (Takšić, 1998).

Konvergentna i divergentna valjanost UEK-45 provjerena je korelacijama sa skalama samoprocjene vlastite EI (Shutte skala emocionalne inteligencije- SEIS i Torontska skala aleksitimije- TAS-20; Takšić 1998). Konvergentna valjanost upitnika, prema očekivanjima, potvrđena je visokim korelacijama skala i ukupnog rezultata UEK-45 korespondirajućim skalama iz istog koncepta EI kao osobine ličnosti (SEIS). No, te povezanosti nisu jako visoke jer u SEIS-u postoje čestice o regulaciji neugodnih emocija, dakle čestice orijentirane u negativnom pravcu, a UEK ima sve čestice orijentirane u pozitivnom smjeru. Visoke korelacije s konstruktom aleksitimije očituju se u najvećoj negativnoj korelaciji sa Skalom izražavanja i imenovanja emocija iz UEK-45, budući da je ista najbližnja definiciji pojma aleksitimije (Takšić, 1998). Od skala socijalnih vještina (Riggio i Trockmorton, 1986; prema Takšić 1998) najveća je korelacija UEK-45 s Emocionalnom osjetljivošću i socijalnim izražavanjem te sa Sposobnosti izražavanja i imenovanja emocija (Takšić, 1998). Korelacije UEK-45 s velikih pet osobina ličnosti (Kardum, 1993; prema Takšić, 1998) najveća je sa Otvorenost za iskustva, što se ponekad naziva i intelektom (Takšić, 1998). Potonji podatak značajan je za konstrukt valjanost Upitnika, kao i za cjelokupan konstrukt EI kao osobine ličnosti jer naglašava prisutnost kognitivne komponente. Što se tiče konvergentne valjanosti UEK-45 korelacije su najveće sa skalama iz istog konstrukta EI ili recipročnog, kao što je aleksitimija. Sa sličnim konstruktima korelacije se uglavnom kreću između .30 i .50, odnosno

logične su ali ne previsoke pa podržavaju ideju o divergentnoj valjanosti Upitnika.

Prognostička valjanost UEK-45 provjerena je korelacijama sa primarnim kriterijima za konstrukt EI: zadovoljstvo životom i različitim aspektima empatije. Najveća korelacija Upitnika sa nekom kriterijskom varijablom bila je s procjeni uspješnosti rukovođenja (Yuklova taksonomija, 1994; prema Takšić, 1998). Procjena uspješnosti rukovođenja je imala manji doprinos produktivnosti tima nego što je to imala EI (Takšić, Sušanji i Main, 2003; prema Takšić, 1998). Jedan od osnovnih kriterija EI je empatija. Pozitivne korelacije ukupnog rezultata, skala uočavanja i razumijevanja te izražavanja i imenovanja emocija s kognitivnim aspektom empatije- preuzimanje perspektive druge osobe (Davis, 1980; prema Takšić, 1998) potvrđuju povezanost EI s kognicijom (Takšić, 1998).

U hijerarhijskoj regresijskoj analizi pronađen je značajan doprinos skala Upitnika objašnjenju varijance zadovoljstva životom; kao najbolji prediktor zadovoljstva životom pokazala se skala sposobnosti upravljanja emocijama (Takšić, 1998). Također, sposobnosti upravljanja emocijama imala je značajan doprinos varijanci školskog uspjeha, a taj doprinos je ostao značajan i nakon kontrole efekata spola sudionika (Takšić, Štokalo i Kolić-Vehovec, 2003; prema Takšić, 1998).

2.2.2.5. Upitnik regulacije i kontrole (negativnih) emocija

Upitnik regulacije i kontrole emocija (ERIK; Takšić, 2004) sadrži 20 čestica koje se odnose na regulaciju i kontrolu negativnih emocija i raspoloženja. Cilj je procijeniti veličinu (negativnih) efekta emocija i raspoloženja na mišljenje, pamćenje i ponašanje, kao i sposobnost emocionalne kontrole. Faktorske analize strukture ERIK-a pokazuju da postoje tri interpretabilna faktora:

1. Utjecaj emocija i raspoloženja na mišljenje, koristi se za ispitivanje učinka emocija i raspoloženja na mišljenje i ponašanje, a obuhvaća osam tvrdnji, pouzdanost $\alpha = .70$, zadovoljavajuća homogenost (primjer čestice: „Raspoloženje mi snažno utječe na razmišljanje“, „Kad se razljutim slabo zapažam događaje oko sebe“)
2. Utjecaj emocija i raspoloženja na pamćenje, koristi se za mjerenje pamćenja emocionalno saturiranih sadržaja, a obuhvaća šest tvrdnji, pouzdanost $\alpha = .70$; zadovoljavajuća homogenost

(primjer čestice: „Dobro pamtim situacije u kojima sam bio ljut“, „Teško zaboravljam stvari koje su me uzrujale“)

3. Kontrola emocionalnih reakcija, koristi se ispitivanje sposobnosti emocionalne kontrole, a obuhvaća šest tvrdnji, pouzdanost $\alpha = .60$; slabija homogenost (primjer čestice: “Kad me netko naljuti odmah i vrlo burno reagiram“, „Moji osjećaji su ponekad izvan moje kontrole“) (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Raspon odgovora kreće se na skali Likertovog tipa od 1 (uopće se ne odnosi na mene) do 5 (u potpunosti se odnosi na mene) pri čemu viši rezultat ukazuje na veći negativni utjecaj emocija i raspoloženja na mišljenje i pamćenje te slabiju regulaciju i kontrolu negativnih emocija.

Do sada provedene faktorske analize pokazuju visoke korelacije među faktorima, što je dozvoljavalo pretpostavku o postojanju jedinstvenog faktora. Pretpostavka o udruživanju prvog i trećeg faktora također je bila moguća, a utemeljena je na njihovim visokim korelacijama i niskoj pouzdanosti trećeg faktora.

Takšić, Mohorić i Munjas (2006) testirali su različite modele faktorske strukture Upitnika emocionalne regulacije i kontrole (ERIK): jednofaktorski, dvofaktorski (gdje su udruženi prvi i treći faktor) i trofaktorski model. Testiranje triju modela unutar devet različitih uzoraka sudionika pokazalo je visoko slaganje svih predloženih modela s teorijski pretpostavljenim. Najboljim se pokazao trofaktorski model strukture ERIK skale a model s dva faktora pokazao je nešto manje ali u prosjeku slaganje veće od 90% (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

Analiza unutrašnje konzistentnosti pojedinih faktora pokazala je da treći faktor ima najslabiju pouzdanost, pri čemu drugi faktor u trofaktorskom modelu skale ERIK nije postigao zadovoljavajuću razinu pouzdanosti (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). To se objašnjava raznovrsnosti modela iz područja EI kao i relativno malim brojem čestica. Budući da je za visoku pouzdanost potrebno da čestice iz istog faktora budu u visokim međusobnim korelacijama, mnogi autori pribjegavaju tautologiji, kako bih suzili predmet mjerenja instrumenta (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

Dosadašnja istraživanja pokazuju da je pouzdanost znatno viša u uzorcima žena nego u uzorcima muškaraca, kao i na uzorku studenata u odnosu na srednjoškolsku populaciju (Takšić, 2003). Prijedlog strukture s dva faktora (spajanje prvog i trećeg u jedan), naročito se preporuča u uzorcima starijih sudionika, gdje je pouzdanost oba faktora zadovoljavajuća (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Može se reći da veće iskustvo pridonosi boljem

razlikovanju odnosa prema vlastitim emocijama, kao i različitih emocionalnih reakcija.

U budućim istraživanjima Takšić (2003) navodi potrebu za ispitivanjem mogućnosti prognoze realno postojećih kriterija, kako bi se opravdalo zadržavanje više dimenzija Upitnika. Egzistencija triju faktora mogla bi biti korisna u diferencijalnoj dijagnostici, no prvo bi trebalo poraditi na povećanju pouzdanosti prva dva faktora (Takšić, 2003).

2.3. PROBLEMI SA SAMOPROCJENAMA

Standardni prigovori skalama samoprocjena općenito odnose se i na samoprocjene emocionalne inteligencije (Ciarrochi i sur., 2000; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

Neki od najčešćih prigovora su da:

- (a) u nekim situacijama ljudi nastoje "podešavati" (iskrivljavati) svoje odgovore,
- (b) ljudi često ne poznaju svoje emocije te
- (c) preklapaju se s već poznatim osobinama ličnosti.

Zbog pogrešaka vezanih za samoprocjene i povećanja sličnosti sa klasičnim istraživanjima, u novije se vrijeme naglašava važnost pristupa ispitivanju EI kao sposobnosti, odnosno testovima koji bi zahtijevali rješavanje neke problemske situacije i pronalaženje točnog odgovora (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

2.4. EMOCIONALNA INTELIGENCIJA KAO SPOSOBNOST

Binet i Wechsler prvi su navodili kako u testove inteligencije treba uključiti i emocionalni sadržaj (Kaufman i Kaufman 2001.; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Kao argumente navode korelacijske, razvojne i konceptualne poveznice. Korelacijske poveznice EI sa priznatim intelektualnim sposobnostima očituju se u značajnim ali ne previsokim međusobnim korelacijama. Korelacijski kriterij počiva na određenim pretpostavkama te postavlja neke uvjete:

- (a) ako je EI mentalna sposobnost, morala bi imati izrazito niske korelacije s ostalim "inteligencijama",
- (b) korelacije među prediktorima ne smiju biti previsoke jer tada nekoliko prediktora sudjeluje u objašnjenju istog dijela kriterija
- (c) najveća sličnost očekuje se sa socijalnom inteligencijom,

(d) od različitih faktora inteligencije, najveće korelacije očekuju se s verbalnim faktorom (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

Razvojne poveznice se odnose na to da se EI razvija s dobi i iskustvom, pri čemu je spomenuta sličnost EI s konceptom kristalizirane inteligencije, odnosno onog vida kognitivnih sposobnosti koji se razvija sa iskustvom (Roberts i sur., 2005; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006), a to je potvrđeno pozitivnim korelacijama EI s postojećim verbalnim testovima inteligencije (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Jedna od specifičnosti vezana za razvojni kriterij je pretpostavka da se za razliku od IQ, EI može razvijati. Zbog toga se u literaturi susreću pojmovi poput *emocionalnog kvocijenta* (Goleman, 1995) i *emocionalne kompetentnosti* (Takšić, 1998) što pokazuje da neki autori pribjegavaju upotrebi različitih termina kada govore o zapravo istom sklopu vještina i sposobnosti.

Konceptualne poveznice odnose se na mentalni učinak koji treba postojati da bi EI bila priznata kao sposobnost, odnosno na ispitivanje EI testovima uratka/ učinka u kojem postoji „točno“ rješenje. Upravo je pronalaženje točnog odgovora kod testova EI najveći metodološki problem.

2.4.1. Testovi emocionalne inteligencije

Prvi poznati test emocionalne inteligencije jest Multifaktorska skala EI (Multifactor Emotional Intelligence Scale – MEIS; Mayer i sur., 1999) koja obuhvaća 12 mjera sposobnosti iz modela EI (Mayer i Salovey, 1996.; 1997.; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006) smještenih u četiri šira područja sposobnosti: a) uočavanja emocija, b) asimiliranja emocija u mišljenje, c) razumijevanja emocija i d) upravljanja emocijama. Pouzdanost skala kreće se između $\alpha = .35$ i $\alpha = .94$ (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Lošija je bila za ekspertni kriterij (metoda u kojoj ekspert određuje točan odgovor na testu EI), a najslabije pouzdana pokazala se subskala d) upravljanja emocijama. U Hrvatskoj je konstruirano nekoliko testova različitih sposobnosti na temelju modela Mayer-a i Salovey-a, a u ovom radu ćemo ukratko spomenuti dva od njih.

Test analize emocija (TAE; Kulenović i sur., 2001.) namijenjen je procjeni dimenzije razumijevanje i analiza emocija te se sastoji se od 25 problema. Zadatak

sudionika je da „raspozna“ sastojke emocionalne mješavine u zadanom složenom afektivnom stanju. U svakom problemu od sudionika se traži da pronađu dva najtočnija i dva najmanje ispravna rješenja, pa test tako ima ukupno 100 zadataka. Pouzdanost mu je zadovoljavajuća (oko $\alpha = .80$) (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006).

Test rječnika emocija (TRE; Takšić, Harambašić i Velemir, 2004.) jest test u kojem je zadana podražajna riječ i predloženo šest mogućih odgovora, od kojih je samo jedan točan (Anić, 1998.; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Konačna verzija testa sadrži 102 zadatka te su dobivene zadovoljavajuće pouzdanosti na različitim uzorcima (od $\alpha = .87$ do $\alpha = .92$).

2.4.2. Problemi testova EI

Najveći metodološki problem kod testova EI je pronalaženje točnog odgovora. Osobe u svakodnevnom životu često određuju točan odgovor na temelju slaganja s ostatkom grupe. Po modelu Mayera i Saloveya (1997) emocionalno znanje ugrađeno je u opći socijalni kontekst komunikacije i interakcije, što omogućava određivanje točnog odgovora na testovima EI na temelju slaganja s ostatkom grupe (konsenzus metoda). Testovi emocionalne inteligencije najčešće se određuju na temelju potonje metode.

Osnovni problem kod konsenzus metoda je distribucija dobivenih rezultata koja pokazuje visok indeks asimetričnosti i spljoštenosti, budući da se na svakom pitanju očekuje da većina sudionika izabere točan odgovor. Osim što je normalna distribucija preduvjet za mnoge statističke analize, ona je važna i zbog mogućnosti razlikovanja osoba s prosječnim i visokim sposobnostima na EI testovima. Pet je konsenzus metoda za određivanje točnog odgovora (MacCann i sur., 2004; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006), a one su nazvane proporcija, mod, „prošireni“ mod, udaljenost i standardizirana udaljenost. Kod metode proporcija svaki odgovor u zadatku dobiva bodove ovisno o proporciji sudionika koji su izabrali taj odgovor. Kod metode mod jedan bod dobiva onaj odgovor koji je izabrao najveći postotak sudionika a ostali odgovori se ne boduju, dok kod metode „proširenog“ moda osim modalnog odgovora (koji je izabrao najveći postotak sudionika), jedan bod dobivaju i odgovor ispred i iza modalnog odgovora. Kod metode udaljenosti bodovi se računaju kao razlika između sudionikovog odgovora i optimalnog odgovora (koje je izabrao najveći postotak sudionika). Metoda „proširenog“ moda i metoda udaljenosti prikladne su samo za skale Likertovog tipa. Kod standardizirane

udaljenosti rezultati se transformiraju u z- vrijednosti, a zatim se račun udaljenosti između sudionikovog odgovora i optimalnog odgovora.

Drugi način je da sam autor odredi točan odgovor, što se naziva target metoda te postoji metoda eksperta u kojoj ekspert određuje točan odgovor na testu. Problem sa target metodom je što autor testa možda ni sam nije u stanju točno izraziti vlastite emocije, odnosno može iznositi samo pozitivne ili prosocijalne emocije (MacCann i sur., 2004; prema Takšić, Mohorić i Munjas, 2006), a sa ekspert metodom što ne postoje jasno definirani kriteriji prema kojima se može odrediti tko je ekspert u emocionalnoj inteligenciji.

Različiti načini bodovanja testa emocionalne inteligencije mogu dati i različite rezultate. Na primjer, neke dosadašnja istraživanja (Takšić i Mohorić, 2005) pokazuju da eksperti (sveučilišni profesori upoznati s problemom istraživanja emocija) pokazuju veće slaganja u izboru točnog odgovora na testu emocionalne inteligencije u odnosu na grupu sudionika (konsenzus metoda). Zaključno, konsenzus metoda pretpostavlja da postoji više načina na koji se mogu doživljavati i interpretirati emocije te takav način bodovanja testa daje korisne informacije o tome kako osoba reagira u odnosu na to kako bi u toj situaciji reagirala većina ljudi.

ZAKLJUČAK

Najveći broj instrumenata za mjerenje EI operacionaliziran je u obliku ljestvica samoprocjene. Najpoznatija iz skupine instrumenata prema Mayer Salovey modelu je Schutte-ova skala (Self report emotional intelligence test, SREIT, Schutte, Mlouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden i Dornheim, 1998). Tett, Fox i Wang (2005; prema Hajncl i Vučenović, 2013) su konstruirali Višedimenzionalnu skalu EI (Multidimensional Emotional Intelligence Scale - MEIA). Po revidiranom modelu Mayera i Saloveya konstruirana je Wong-Law EI skala (Wong-Law EI Scale - WLEIS – Wong, Wong i Law, 2007). U Hrvatskoj su konstruirani; Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK-45; Takšić, 2000.b) i Upitnik regulacije i kontrole (negativnih) emocija (ERIK; Takšić, 2004.). Za procjenu emocionalno- socijalnih kompetencija koriste se Bar-Onov Inventar emocionalnog kvocijenta (Emotional Quotient Inventory, EQ-i; Bar-On, 1997) i

Torontska skala aleksitimije (Toronto Alexithymia Scale - TAS - 20; Bagby, Parker i Taylor, 1994).

Problemi koji se odnose na upotrebu samoprocjene za bilo koje obilježje odnose se i na samoprocjene EI. Prvi problem odnosi se na iskrivljavanje odgovora, drugi na pitanje kako odrediti u kojoj mjeri se ljudi ponašaju u skladu s uvjerenjem o visini svoje sposobnosti EI te se treći prigovor odnosi na to da proces odgovaranja samoprocjenom konceptualno nije prihvatljiv za izravnu procjenu mentalne sposobnosti, budući da se rezultati u upitnicima ne slažu s učincima u testovima maksimalnog učinka. Iste rasprave već su vođene u istraživanjima kognitivnih sposobnosti pri čemu je utvrđeno da vrsta mjernog instrumenta određuje razinu postignuća. Četvrti problem ljestvica samoprocjene je u metodološkim sličnostima s ispitivanjima crta ličnosti. Razine EI ispitane skalama procjene visoko koreliraju jedna s drugom, u nekim slučajevima čak i kada dolaze iz konceptualno suprotstavljenih modela EI. Neki autori smatraju da potonji nalaze više proizlaze iz metoda ispitivanja nego iz konceptualnih polazišta.

Premda se pristupi razlikuju u fokusu svog istraživačkog interesa, u nekim dijelovima se nadopunjuju na kontinuumu od izvornog do manifestnog te je moguće da su modeli više kompatibilni nego isključivi. Bez obzira smatramo li EI dijelom mentalnih sposobnosti ili skupom preferiranih ponašanja, za prikladno socijalno ponašanje, upravljanje emocijama, smatra se nužnim dijelom zajedničkog konstrukta. Svakako, teorije bi se trebale i dalje razvijati, na način da se i dalje povezuju sa suvremenim teorijama emocionalnog razvoja i novim neuropsihologijskim otkrićima o funkcioniranju integrativnih struktura središnjeg živčanog sustava. Upitni konstrukt kao što je EI, u psihologijskim istraživanjima vodi napretku i dostignuću (Kulenović i sur. 2006; prema Hajncel i Vučenović, 2013) te bi uvođenje konstrukta EI u krug psiholoških varijabli trebalo obogatiti razumijevanje i predviđanje ljudskog ponašanja,

LITERATURA

- Bagby, R. M., Parker, J. D. A. i Taylor, G. J. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia Scale-I. Item selection and cross-validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*, 38, 23-32.

- Bar-On, R. (2000). *Emotional and social intelligence: insights from the Emotional Quotient Inventory*. U R.
- Bar-On, R. i Parker, J. D. A. (2006). *Handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Goleman, D. (1995). *Emocionalna inteligencija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Hajncel, Lj. i Vučenović, D. (2013). Emocionalna inteligencija: Modeli i mjerenje 20 godina poslije. *Suvremena psihologija*, 16 (1), 95-113.
- Mayer, J. D., DiPaolo, i Salovey, P. (1990). Perceiving the effective content in ambiguous visual stimuli: A component of emotional intelligence, *Journal of Personality Assessment*, 50, 772- 781.
- Mayer, J.D., i Salovey P. (1997). Što je emocionalna inteligencija? U P. Salovey i D.J. Sluyter (Ur.). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija, pedagoške implikacije* (19-54). Zagreb: Educa.
- Salovey, P., i Mayer, J.D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9, 185-211.
- Salovey, P., i Sluyter, D.J. (1999). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: pedagoške implikacije*. Zagreb: Educa.
- Schutte, N. (1998). *Schutte Self- Report Emotional Intelligence Test (SSEIT)*. Preuzeto 08.09.2017 s <http://www.statisticssolutions.com/schutte-self-report-emotional-intelligence-test-sseit/>
- Sternberg, J. R. (2005). *Kognitivna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Takšić, V. (2003). *Skala emocionalne regulacije i kontrole (ERIK): provjera faktorske strukture*. Psihologijske teme, Vol. 12 No 1. Prosinac 2003.
- Takšić, V. i Mohorić, T. (2005). *In search of „correct answer“ in performance- based Emotional Intelligence (EI) test*. Paper presented in 17th Ramiro and Zoran Bujas Days, Zagreb, 15-17- December.
- Takšić V., Mohorić T., Munjas R. (2006). *Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom*. Društvena istraživanja Zagreb.
- Takšić, V. (1998). *Validacija konstrukta emocionalne inteligencije*. Doktorska disertacija, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Wan, S., i sur. (2015). Examining the Psychometric properties of the Wong and Law Emotional Intelligences Scale (WLEIS). *Journal of Social Sciences and Humanities*,2, 81-90.